

“NOSIRUDDIN RABG‘UZIYNING “QISSASI RABG‘UZIY” ASARI TOSHBOSMASINING MATNI TABDILI” MAVZUSI

Ramazonov Shahzod Muhammad o‘g‘li

Buxoro davlat universiteti,

Matnshunoslik va adabiy manbashunoslik yo‘nalishi 1-kurs magistranti

Annotatsiya. Asar payg‘ambarlar tarixini yoritish uchun yozilgan bo‘lib ungacha sharqda bir qancha “Payg‘ambarlar tarixi” nomli asarlar mavjud bo‘lgan. Asarda keltirilishicha, ularning bir qanchasi ishonarli va bir qanchasi ishonarsiz, ba‘zilari tugal, ba‘zilari notugaldir. Shuning uchun ham To‘qbug‘a tugal va ishonarli asar yozib berishni iltimos qiladi.

“Qissasi Rabg‘uziy”ning eng qadimiy qo‘lyozmasi muallif hayotligida ko‘chirilgan bo‘lib, bugungi kunda Londondagi Britaniya muzeyida saqlanadi. Sharqshunos olim **K.Gronbek** 1948-yilda Kopengagenda asarning qo‘lyozmasini aynan tiklangan nusxasini chop ettirdi. Shu nashr asosida **E.Fozilov, A.Yunusov, H.Dadaboyevlar** asarni o‘zbek tiliga tarjima qilishdi va ikki jildda chop ettirishdi.

Kalit so‘zlar: Qur‘on, hadis, payg‘ambar, toshbosma, nashr, Basmala, qo‘lyozma, badiiyat

Аннотация. Работа была написана для освещения истории пророков, до этого на Востоке было несколько работ под названием “История Пророков”. Как указано в работе, некоторые из них правдоподобны, а некоторые ненадежны, некоторые закончены, а некоторые нет. Вот почему девица просит написать законченное и убедительное произведение.

Самая старая рукопись”повести Рабгузи “ была скопирована при жизни автора и сегодня хранится в Британском музее в Лондоне. Ученый-востоковед к.Гронбек напечатал точно восстановленную копию рукописи работы в Копенгагене в 1948 году. На основе этой публикации Е.Фозилов, А.Юнусов, Г.Дадабоевы перевели произведение на узбекский язык и издали в двух томах.

Ключевые слова: Коран, хадис, пророк, летопись, издание, басмачество, рукопись, искусство

Annotation. The work was written to illuminate the history of the prophets, until then there were several works in the East called the history of the prophets. According to the work, a few of them are convincing and a few are unconvincing,



some are complete and some are notugal. That is why the Tokbuga begs to write a finished and convincing work.

The oldest manuscript of the "narrative of the Lord", copied during the author's lifetime, is today in the British Museum in London. Orientalist scholar K.Gronbeck printed exactly the restored manuscript of the work in Copenhagen in 1948. Based on the same publication E.Fozilov, A.Yunusov, H.The dadaboyevs translated the work into Uzbek and published it in two volumes.

Keywords: *Qur'an, Hadith, Prophet, toshbosma, edition, Basmala, manuscript, Badiyat*

Rabg'uziyning qissalarida payg'ambarlarning hayoti o'zgacha yo'sinda, tarixiylik tamoyiliga muvofiq keltirilgan va badiiy, ixcham bayon etilgan. Bu holatni biz yuqorida siyratlari bilan tanishib chiqqan Idris alayhissalom qissasida ham ko'rishimiz mumkin. Ahamiyatli tomoni shundaki, ayni asarning bir nechta nusxalarida Idris alayhissalom haqidagi qissaning voqealar rivoji, matniy xususiyatlari turlicha holatda.

Chunonchi, XV asrga oid ilmiy tadqiqotimiz ostiga olingan Londondagi Britaniya muzeyida saqlanayotgan qo'lyozma nusxa asosida 1990-yilda E.Fozilov, A.Yunusov va H.Dadaboyevning noshirligida tayyorlangan nashr (A), 1881-yilda rus turkshunosi Ilyuminshkiy Qozon shahrida nashr qilgan arab yozuvidagi toshbosma nashr (B) va 2014 yilda Baxtiyor Abdushukurov nashr etgan "Qisasi Rabg'uziy"ning hozirgi o'zbek tilidagi tabdil nusxasi (C)ning matnlari Idris alayhissalom qissasi doirasida nashrlararo taqqoslanganda nusxalarning matnlari aro tafovutli holat ko'zga ko'rinadi. Qissa C nusxada uchramaydi. Bunga sabab ayni nusxa tabdiliga asos sifatida olingan manbada bu qissaning keltirilmaganidir. A va B nusxada uchrada, qissalarning mazmuniy va matniy xususiyatlari tafovutlidir. Qissalarning kirish qismi deyarli barcha manbalarda Idris alayhissalom madhi va ta'rifi bilan boshlanadi. B nusxada bu qism biroz chalkash, imloviy xatolarga boy. Bu narsa A nusxa bilan solishtirilganda yaqqol namoyon bo'ladi.



(قصه نوح عليه السلام) اول (باقوم انى لكم نذير مبين) تيب قومىغه
اوگوت بيركان (قُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّاراً) تيب مناجات قيلقان
كافرلار ايلكيندا اربع سوماك لارى سينيپ (رَبِّ لَا تَذَرْنَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ
الكَافِرِينَ دَبَّاراً) تيب دعا قيلقان (وَاجْتَبَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلِّ) تشرىقى بيرلا
مشرف بولقان (يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا) خلعتنى آلقان (سلام على نوح في
العالمين) يرليغين ايشنكلن (نوح نجى صلوات الله عليه وسلامه)

نظم



(نظم) كون نوحا دین کون بنارغانوچ بیغمبر دعوتی
ایلیک او کسوک مینک بیل ایردی اول رسالت مدتی
کچه کوندوز اوزی بلغوز قذغو ایمکاک بوکلانیب
سوز ایشیتماس کافر آرا کونک آرتی زحمتی
حقاً رب لا نذر تیب یلباریب قیلدی دعا
بو دعا بولماق اجابت فرق بیل ایردی مدتی
دین اوچون کوب قین بیدی بور بنوح حق برلیغین
باره بولدی جمله عظمی قالمادی هیچ طاقتی
واضع الفلک امری برلایوندی بر اوج قت کیمه
کیردی آنکایشی ایرسا خلق قهظرفان هیبتی
یاغدی بغمور آفتی سیل لار آستین اوستون آلتی آی
کورکی موند اغ مولی میزننک پرکمال قدرتی
اوزی قالدی اوج اوغول کیلین لاری بیل یناکو
بارچه اولدی توب توکاندی کفر وظلمت بدعتی
نوح هم نینک آناسی ملک آنینک آناسی متوشاخ آنینک آناسی ادریس ادریس
آناسی نینک آنی سمعا آنینک آناسی انوش آنلیغ (ایمیش لار نوح هم دین آدم آناغه
تیکینچی اون آنا ایردی بارچاسی مسلمان ایردی نوح هم نینک اولغی آنی یشکر
ایردی کوب نوحه قیلغان اوچون نوح آتاندی (ایمیش لاری کون ایلپس
کیلپ نوح علیه السلام غه ایدی ای نوح سین بیر ایش قیلدینک تمام بیر یوزی نینک
کافر لاری آند اغ ایش قیلماغای نوح علیه السلام سوردی فی ایش ایردی دعا قیلدینک
قموع عالم فی هلاک قیلدینک بارچالاری دوزخ ایچنک منکا قولداش بولدی لار
اکر صبر قیلسانک ایردی بیر کیشی ایمان کیلتورسا بخش ایرماس مو ایردی
نوح بیغمبر اول سوزکا نچه کون نوحه قیلدی ایدی ای کاشکی صبر قیلسام

ايرديم بير اگو ايمان كيلتور کای ايردی اول سبب دین نوح آناندى هم خبردا
 آن داغ كيلور مشرق دین مغرب غه نیکرو بارچا عالم غه پیغمبر ايردی بير
 قاریش بير آدم دین خالی بوق ايردی بير جریب یردین یوز یوک بغدادی
 چیقار ايردی یوز یانمن بغدادی بير ایلولک کیشی کا بیر ییل آزوق بولور
 ايردی بنام مشرق دین مغرب غه نیکرو توتاش سراى عمارت ايردی بیسوک نام
 اوستونده کون نوغار دین کون بتار غه بارور ايردی نیاق آنسالار کیشی
 باشی غه یا کلا قرا باشی غه نیکر بو دنیا مونونک دیک توزوک عمارت ایرکان
 مولی تعالی نی بیرلا کوچی بوق ايردی قوموغ عالم بت پرست ايردی
 (ایمیش لار نوح هم زمانیداغی معمور لیک ناقیامت غه نیکرو بولماغای آنجاد اجبرائیل
 علیه السلام کیلدى مولی تعالی برلیغی برله نوح هم غه پیغمبر لیک نیکوردی ایدی
 ای نوح عالمی ایمان غه دعوت قیلغیل نوح هم ایدی الهی بر یوزی کینک نورور
 مین فایو برکا سنینک برلیغینک نی نیکور ایمن خطاب کیلدى ای نوح
 سیندین ایتماق میندین ایشیت تورماق نجان نوح هم دعوت قیلدى ایوسا ییل
 کیلدى نوح نینک اونینی مشرق دین مغرب غه نیکینچی ایلتی هر کونک چیقیب
 منادی لیک قیلور ايردی تنکری نی بیر نینک مینی آنینک پیغمبری دینک بت لار نی
 اون غه سالیب کوی دورونک سوز لاماس کورماس تنکری لیک کا براماس
 نیور ايردی کافر لار یغیلیب نوح هم نی اور اباشلادیلار آنجا اوردی لار سوماکلاری
 شلحه شلحه بولدی اور وغلاری کیلیب اویکا ایلتی لار مولی تعالی کیچه بولدی
 ایرسا صحت بیردی هر کوندا جبرائیل علیه السلام کیلیب مولی تعالی برلیغین
 نوح هم غه نیکورور ايردی نوح فویوب اول ساعت کافر لار نی ایمان غه دعوت قیلور
 ايردی کافر لار اوروب نوح هم نی اولتورور ايردی لار بیر کون نوح هم بیر بلند
 برکا آشیب ایدی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَآلِي نُوْحٍ رَّسُوْلُ اللَّهِ) کافر لار بیر بولی حمله
 قیلدی لار نوح هم ایذیکایلیباردی ایدی الهی سنینک برلیغینک نی تون کون

ايديم تينكلامادی لار آچوق دا ايتيم ايشتمادی لار سر ايتيمك نصيحت قیلدیم
 تينكلامادی لار (قوله تعالى قال رب اني دعوت قومي ليلائهم فليؤذوهم دعائي
 الا فرارتم اني دعوتهم جهارا ثم اني اعلنت لهم واسررت لهم اسرارا) ايمش لار ايليك
 بيل دعوت قیلدی سکسان کیشی ایمان کیلتهوردی یاریمی ابر یاریمی خانون هر
 کونک ايمکاکي زياده بولدی (ايمش لار خانونی کافره ايردی بير کون بير قاری
 ابوشقا اوغلی نی آليب کیلدی نوح تينک يوز يکائف قیلدی تقی اوردی اوغلی غه
 ایدی ای اوغلو م بونوح تلبه تورور زنهار مونونک سوز يکا کيرما کيل مين نچچوک
 اوردوم سو کتوم سين تقی ميند ين سونک موند اغ قیلغای سين تیدی نوح عم ايشتيب
 امید کیستی الهی ير يوز بند بر اوبلوک کافر قويما غیل (قوله تعالى رب لا تذر
 علی الارض من الکافر ين ذيارا) مولی تعالی قرق بيل يغمور بيرمادی بردين نبات
 چيشمادی خانون لاری اوغلان نوغورمادی کافر لاری قوموغ هلاک بولدی چشمه لاری
 قوریدی ايمش لار عوج بن عنف طوفان د اهلک بولمادی آنينک اوچون کيم طوفان دا
 اول ديار جهله سيد ين ايرماس ايردی ديار تيماک خانه وار تيماک بولور عوج نينک اوی
 اسبابی يوق ايردی تاغ ايتچينک يورور ايردی دريالارد ين باليق توتوب کون کا کباب
 ايتيب بير ايردی يرليغ کیلدی ای نوح دعانک نی اجابت قیلدوق بار غیل ايکی يغاچ
 نیک کیل بيری چنار بيری آف تيراک نوح اول يغاچلاری تیکنی قرق بيل د اولغايدی
 حکم بولدی اول يغاچ لاری کيسدی کيمر سا اول بيغاچ لاری کونارا آلماس ايردی عوج نی
 ايند ادی عوج اول بيغاچلاری سودراب کيانوردی جبرائیل عليه السلام نوح قه اوگرا نا
 بيردی بالتو بير لا يارد بيلار جبرائیل ایدی سواوزا اوردک اوزوب يور يکان بوسونلوق
 يونغیل کيمه نی تيب تعليم قیلدی کافر لار آنی کوروب کولار ايردی لر (صرت نجارا
 بعد ما کنت نبيا) ايد بکاتیکيچي بيغبر ايردينک ايمدی بيغاچ يونغوچی مو
 بولدونک نی قیلور سين تيب سورسالار کيمه ايتار مين نيور ايردی لار کافر لار ايشور
 ايرديلار مونی اينکير چاق اينکيل نيور لار ايردی ينا بر نيجه لاری ايتور

QISSAI NUH NABIY ALAYHIS-SALOM Ul: “Inni lakum nazirun mubinun”, teb qavminga pand bergan, “Fa qultu istag’firu rabbiko’m innahu kaana g’affaran”, teb munojot qilg’an. Kofirlar ilkinda arig’ sunguklar sababindin “Rabbi la tazar ala al-arzi min alkafirina dayyoran”, teb du’o qilg’an, fa anjaynahu va man ma’ahu fi al-fulki tashrifi bo’lg’an, Ya Nuhu ihbit bisalamin minna xil’atini olg’an, salamun alo Nuhin fi alalamina yorliqni eshitgan Nuh nabi alayhis-salom.

She’r: Kun tug’ardin kun botarga Nuh yalavoch da’vati,

Ellik o’ksuk ming yil erdi ul risolat muddati.

Kecha-kunduz o’zi yolg’uz qazg’u, emgak yuklanib,

So’z eshitmaz kofir aro kunda ortdi zahmati.

Haqqa “rabbi lotazar” teb yalborib qildi duo,

Bu ijobatda duodin qirq yil erdi muhlati.

Din uchun ko’p qil tortib yuritu haq yorliqni,

Bizga so’kunch emgax ichra qolmadi hech toqati.

“Vasna’ al-fulka” amri birla yo’ndi uch kat bir kemi,

Ani mundi yetdi ersa xalqqa to’fon haybati.

YAg’di yagmur, esdi yellar, ostun-ustun olti oy,

Ko’rsa mundog mundin ortuq mavlomiening qudrati,

O’zi qoldi uch o’g’ul ham uch kelinlar yetagu,

Barcha o’ldi yub tugandi kufru zulmat bid’ati.

Nuh ibn Malik Manusalx ibn Idris. Onasi oti Shamxo binti Anursh erdi. Nuhdin Odamg’a tegi o’n ota erdilar, qamug’lari musulmon erdilar. Oti Yashkir erdi, navha birla yig’lamish uchun Nuh atandi. Aymishlar navhasinga sabab ul erdikim, kunlardan bir kun Iblisga aydi: “yo Nuh, maning haqimda esh qilding. Agar eshlarim, qo’ldoshlarim, cherigim yig’ilu kelsa bu yerda bilmaz erdilar”. Nuh aydi: “Ul qayu erdi?” Iblis aydi: “Sen duo qilding qavmung halok bo’ldi. Qamug’lari tamug’ ichinda manga qo’ldosh bo’ldilar. Sabr qilsang biragu imon kelturub sanga ul fozilroq erdi”. Nuh alayhis-salom tun-kun navha qildi. Aydi: “Ey koshki, sabr qilsa erdim biragu mu’min bo’lg’ay erdi, manga bu qatig’liq tegmagay erdi”. Nuh mashriqdin mag’ribg’a tegi qamug’ haloyiqg’a payg’ambar erdi. Bir qarish yer xaloyiqdin xoli yo’q erdi. Bir kesak yerdin uch yuz yuk bug’doy chiqar erdi, yuz botmon bug’doy bir yillik ozuq bo’lur erdi.

Hikoyat qilurlar. Mashriqdin mag’ribg’a tegi tutush tomdin evlar erdi, tomdin tomg’a mashriqdin mag’ribg’a tegi yurisa bo’lur erdi. Yer yuzinda oshliq, tarig’u yer qolmadi. Yilqi qorag’a tufroq yuklab adiz tog’lar boshing’a sochib oshliq teriyur erdilar.



Hikoyatda andog' kelur: mashriqdin mag'ribg'a qayu yerda tayoq tashlasa kishi boshig'a tushar erdi. Taqi aymishlar, mushuk tomdin tomg'a oshib yurisa yuz yig'och yer yurir erdi. Mundog' obdon erkan biragu tengrini birlaguchi bo'lmadi. Nuh vaqtindaqi obdonliq qiyomatg'a tegi bo'lmag'ay. Aymishlar: anchada Jabroil payg'ambarliq kelturdi. Nuh aydi: "Olam g'oyat keng turar, kofirlar telim. Man qayu yerga borib sening birliking tegurayin", tedi. Xitob keldi: "Ey Nuh, sendin aymoq, mendin eshitdurmak". Nuh imong'a da'vat qildi. Yel Nuhning so'zin mashriqdin mag'ribg'a tegi eltur erdi: "Kunda chiqib imon kelturung, mavloni birlang, maning payg'ambarliqimg'a iqror qiling", teyur erdi. Kofirlar Nuhni uru boshladilar. Oncha yanglig' urdilar, so'nguklari sindi. Jivol ichinda buztak qaxshasa so'nguklari terisi ichinda andog' qaqshayur erdi. Taky qilsa tunla mavlo azza va jalla shifo berur erdi. Kun sayu Jabroil kelib yorliq tegurur erdi: "Ey Nuh, borg'il, kofirlarga ayg'il, La iloha illallahu Nuhun rasulullahi" tesunlar". Borib aytur erdi, andag'uq urar erdilar. Nuh aydi: "Ilohiy, tun-kun sanung farmoning tegurdim, tinglamadilar, ochuq aydim, eshitmadilar. Sir ichinda pand berdim, qabul qilmadilar Rabbi inni da'avtu qavmi laylan va naharan fa lam yazidxo'm du'aiy illa firaran". Ellik o'ksuk ming yil da'vat qildi, sekson kishi musulmon bo'ldilar, imon kelturdilar. Yarimi er, yarimi xotunlardin o'zga hech kishi musulmon bo'lmadi. Kun sayu emgaki ortuqroq bo'ldi. Nuhning evluki kofir erdi. Bir kun bir qari abushqa bir o'g'lonni boshlab Nuhg'a keldi. Nuhning yuzunga tufkurdi, tili birla so'kdi. Ul o'g'long'a aydi: "Bu Nuh telva turur. Otalarimiz munung so'zin eshitmadilar. Bugun men netak qildim ersa sen yema mandin so'ng mundog' qilg'aysan", teb ul o'g'long'a vasiyat qildi. Nuh ani ko'rdi, aning so'zin eshitdi, o'zindin umid kesdi. Umasga tegdi, duo qildi, aydi: "Iziyo, evluk kofirni yer yuzinda tirik qo'zmag'il". Rabbi la tazar ala al-arzi al-kafirina dayyaran. Mavlo jalla jaloluhu qirq yil yag'mur bermadi, yerdin nabot undurmadi, xotun o'g'ul-qiz tug'urmadi. Yilqi qora qamug' halok bo'ldi, yullari qurudi.

Xabarda andog' kelur: Avj ibn Unuq to'fonda halok bo'lmadi. Aning uchunkim dayyor jumlasindin ermas erdi. Dayyor — evluk — barqilig' temak bo'lur. Avjning evi — barqi yo'q erdi, tengizlar atog'inda turur erdi. To'fon suyi tizinga oshmadi. Anchada Nuhg'a xitob keldi: "Duongni ijobat qildim, borg'il chinor yigochi tikkil". Terak yigochima temishlar. Nuh yig'och tikdi. Qirq yilda uch yig'och ulg'ardi. Yig'ochni kesdi, kim ersa keturu bilmadi. Avjni undadilar. Ul yig'ochni sudrayu kelturdilar. Jabroil Nuhg'a ta'lim berdi. Yig'ochni yorg'u birla yordilar. Suv uza o'rdak yurganin ko'rguzu berdi. Anga o'xshayu kemi yo'na boshladilar. Kofirlar ani ko'rub kular erdilar. Sirta najjaran ba'da ma kunta nabiiyan. "Emdiga tegi payg'ambar erding, emdi yig'ochchimu bo'ldung? Muni ne qilursen", teb so'rsalar, "Kemi qilurman, tebasinga minib suv uza yururman". Kofirlar aydilar: "Ingirchoqmu



yo'narsen, burun eshkak olg'il", teb kular erdilar. Mavlo azza va jalla yorliqar. Va kullama marra alayhi mala'un min havmihi saxiru minhu. Nuh javob aytur erdi: "Siz bizni fusus qilursiz, yorin azob kelmishda biz seni fusus qilg'aymiz", teb. Qola in tasxaru minna fa inna nasxaru minko'm kamo tasxaruna fa savfa ta'lamuna. Nuh aydi: "To'fon va'dasi qachon bo'lur?" Farmon keldi: "Qachon saning tanuring ichinda suv bilgursa ul azob izg'um turur". Kemi uch qat erdi, oldida yilqi qoralar erdi, o'rtasida Nuh qavmi birla, ustunda qush-qurtlar erdi. Nuh o'g'li Som va Xom va Yofas va Kan'on o'g'li to'rt erdi. Kemi yo'ndilar, uzuni uch yuz qari, eni ikki yuz qari erdi. Ba'zilar aymishlar, uzuni ming ikki yuz qari, eni olti yuz qari, adizlig'i olti yuz qari erdi. Yuz ming yigirmi to'rt ming temur bog'lar qildilar. Tekma bog' uza bir payg'ambar oti bitiklik erdi. "Muhammadun rasulullahi" oti bitilgan temur bog'ni Iblis o'g'urladi. Nuh necha istadi, tobmadi. Jabroil kelib xabar berdi. Nuhqa bergil tesa, olmadim teb ont ichdi. Jabroilning o'fkasi keldi. Bir kemi yig'ochin olib boshing'a urdi. Boshi, ko'zi qong'a bulg'andi. Qo'rqmishda berdi. Kemi tamom bo'ldi ersa Nuhning kofir evlugi tanurda etmak pishururda tanur ichinda suv chiqdi. Kelib Nuhg'a xabar berdi. Nuh ul seksan kishi mo'min birla kemiga kirdi. To'rt o'g'li bor erdi. Som va Xom va Yofas musulmon erdilar. Kan'on kofir erdi. Farmon keldi: "Tekma bir tanlig'dan bir er juft olib kemiga kivurgil. Urug'lari kesilmasun, bir erkak, bir tishi. Fp usluk fiha min qulli zavjayni isniyni va ahlaka. Taqi o'g'lonlaring kivurgil". Nuh aydi: "Ilohiy, uchar, yugurur tanlig'larni netak tutayin", tedi. "Ilohiy, uchar, yugurur tanlig'larni netak tutayin", tedi. Suv yuzinda qamug' tanlig'lar yig'ildilar. Tekma birindin bir erkak, bir tishi tutub kemiga kivurdilar. O'g'li Kan'onni kivurayin tesa yorlig' keldi: "Kivurmagil kofir turur". Aydi: Ilohiy, ahlingni kivur, teb sen ayding". Yerlig' keldi: "Ul sening ahling ermas". Nuh aydi: "Ey Kan'on, musulmon bo'l, kemiga kirgil, to'fon suvi halok qilmasun", tedi. Kan'on aydi: "Man adiz tog'larg'a sig'ing'ayman. Tog' mani suvdin kuzazgay, tedi. Qola sa'avi ila jabalin ya'simuni min al-ma'i. Nuh aydi: "Bu kun kim ersani azobdin saqlag'uchi yo'q izidin o'zga". Qola la asima al-yavma min amri-Ilohi illa man rahima. Bu so'zda erdilar suv keldi. Kan'onni halok qilg'utek bo'ldi ersa qochdi, tog' tebasinga oshdi. Suv keldi, oshuqing'a tegdi. O'g'li bor erdi, ani ayoqi ostinga olib tebasinga oshdi. O'g'lon o'ldi, o'zi yema g'arq bo'ldi, imonsiz bordi. Ba'zilar aymishlar, eng ilik kemiga kirgan qarinchalar erdi, so'ng kirgan eshkak erdi. Eshkakni sudradilar, kemaga kirmadi, aning uchun kim Iblis eshkak quzruqin tutub tortar erdi. Bo'lmasa Nuh aydi. "Kirgil, nechama shayton sening birla ersa". Ba'zilar aymishlar: Nuh ko'ngli turuqmishda eshkakka aydi: "Kirgil, ey ma'lun", tedi ersa, Iblis ma'lun eshkak quzruqi birla tutub kemiga kirdi. Nuh Iblisni kemi ichinda ko'rdi ersa aydi: "Ey mal'un, kimung farmoni birla kirding?" Iblis aydi: "Sening so'zung, farmoning birla kirdim". Nuh: "Qachon



aydim sanga kirgil teb?" Iblis aydi: "Kirgil, ey mal'un, teb ayding. Mal'un man erurmen, eshkak ermas", tedi. Molik ibn Sulaymon al-Xiraviy rahmatullohi alayhi aytur: Nuh payg'ambar yilonni, chizonni kemaga izmadi, Odamg'a sizdin zarar tegar teb. Aydilar: "Kim sening otingni o'qisa, ul kim ersaga zarar tegurmagaybiz". Aymishlar, yilon chizondin qo'rqsa Salamun ala Nuhin fi al-alamina inna kazalika al-muhsinina innahu min ibadina al-mu'mininani o'qib yotsun. Nuh aydi: "Ilohiy, arslon uy birla, bo'ri qo'y birla, mushukni ko'garchkun birla dushman tururlar, netak qilayin?" tedi. Farmon keldi: "Ul dushmanliqni ular orasinda kim bilgurtidi?" Aydi: "Sendin yorlig' keldi, yog'iliq, dushmanliq bilgurtgan muvofiqlikma bergay". Qamug' narsalarni kivurdi.

Yana yorlig' bo'ldi: "Odamnung so'ngukin keturgil, kemiga kivurgil, azob suvi tegmasun", tedi. Odamnung kolbatin kelturdi kemiga qo'zdi. Bir singarinda eranlar erdi, bir singarinda xotunlar erdi. Odam kolbati orada hijob bo'ldi. Yana bir rivoyatda Jadi toginda qo'zdi teyurlar, ammo eti, terisi Sarandibda turur, so'nguklari Jadida turur. Qachon suv kemi qiroqing'a keldi ersa Nuh, necha qatig'landi kemi yurimadi. Jabroil aydi: "Ey Nuh, to'rt bo'luninda to'rt aynni oti birla qo'zgil, Qo'zdi ersa kemi yurdi. Aymishlar, bir aynni Otiq erdi, ikkinchi aynni Umar erdi, uchunchi aynni Usmon erdi, to'rtunchi aynni Ali erdi. Tajri biayunina jaza'an li man qona kufira. Iroqdin mudi Makkaga bordi, yetti yo'li tavof qildi. Andin Mag'ribg'a bordi, andin Mashriqg'a bordi. Rajab oyining o'nunchi kuni kemiga kirdi. Olti oy kemida erdi, qirq tun-kun yog'in yog'di, yerdin suv chiqdi. Fa fatahna abvaba as-sama'i bi maa'in munhamirin va fajjarno al-arza uyunan. Xabarda kelur, Nuhqa risolat kelmishda yuz yoshar erdi. To'quz yuz ellik yil da'vat qildi. Yana bir rivoyatda to'rt yuz yoshar erdi. To'fonda kezin uch yuz ellik yil tirildi. Qamug'i ming yetti yuz yil bo'lur. Aymishlar, qirq tun-kun yog'in yog'di. Tekma bir qatras tegirmon toshi choqlig' erdi. Dunyoda qayu tog' adiz ersa aning ustunda qirq qari suv erdi. Kemidagi seksan kishidan azin olam ichinda hech kim ersa qolmadi, qamug' o'idilar. Xabarda andog' kelturmishlar, uch narsa yo'q erdi. Kemada, daryo ichinda bo'ldi. Biri mushuk, ikkinchi sichg'on, uchunchi to'ng'uz. Sichg'on paydo bo'ldi, kemini talashladi. Yorlig' bo'ldi, Nuh ilkin arslon boshing'a sifadi. Burnindin ikki mushuk chiqdi. Ul sichg'onni yedilar. Yana aymishlar: sichg'on kemini tilmishda odamilarg'a g'arq bo'lg'u qo'rqunchi bo'ldi ersa, suv ichindagi teshukni tilab bulmadilar. Nuh aydi: "Kim bu teshukni berkitsa, ne tilagi bo'lsa bergaymen", tedi. Yilon aydi: "Man bularin berkitayin, suv kirmasun. Kirgan suvlarni chiqarsunlar". Yana yilon aydi: "Manga ne bergaysan?" Nuh aydi: "Ne tilaysen?" Yilon aydi: "Qayu et totlig' bo'lsa, ani bergil". Nuh qabul qildi. Yilon suvg'a kirib teshukni buldi, anda qivulub yotdi, suv kirmas bo'ldi. Ichindagi suvni tashqaru soldilar. Suv qo'rqunchi qolmadi. Kemidin chiqmishda kezin yilon kelib



Nuhdin ul etni qo'ldi. Nuh aydi: "Qamug' tanlig'lar chiqdi, yoyildilar, etni qayda bulaling". Yilon ko'p saqindi ersa Nuh alayhis-salom singakni izti. "Borg'il, yer yuzindagi etlarni totg'il, yilonga beraling", tedi. Singak bordi, kech qoldi. Yilon taqozo qildi. Nuh uyotliq bo'lub singakni tilayu qarlug'ochni izdi. Qarlug'och kelib singakni buldi. "Naluk kech qolding?" tedi ersa singak aydi: "Yer yuzi keng ermish, tezginu kech qoldim", tedi. Qarlug'och aydi: "Etlarni totdingmu? Qayu et totlig' turur?" Singak aydi: "Qamug' etlardin odamiy eti totlig' turur." Qarlug'och aydi: "Ul etning totig'i og'zingda bor bo'lg'ay. Og'zingni ochg'il yizlayin", tedi. Singak og'zini ochdi, qarlug'och singak og'zin yizlayur bo'lub tumshuqi birla singak tilin kesib soldi. Ul kundin beru singak tilsiz qoldi. Ikagu Nuh payg'ambarg'a keldilar. Singakka necha so'rsalar so'zlayumas. Yarog'siz un qilur. Qarlug'ochg'a so'rdi: "Naluk so'zlamas?" teb. Qarlug'och aydi: "Mening birla so'zlashdin qamug' etlarda suv baqasining eti totlig' teb aydi. Kech qolmish uchun qo'rqub so'zlayumas", tedi. Nuh alayhis-salom baqa etini yilong'a berdi. Agar qarlug'och ul kun oncha ezgulik qilmasa erdi, biz qamug' odamiylar yilong'a yem bo'lg'ay erdilar.

Yana maqsudg'a keldimiz. Nuh alayhis-salom kemidagilarga aymish erdi: "Juftlaringizga yovumang, o'g'lon-ushoq bo'lsa kemiga sig'mag'aylar", teb. Kim ersa juftiga yovumas erdi. Bir mushuk itni ko'rdi, juftiga qovushmish. Kelib Nuh aydi. Itga so'rdi ersa tondi, qovushmadim, teb. Mushuk tanuq bulmadi, uftandi. Yana bir anchada itni ko'rdi, yana qovushmish. Mushuk iziga yalvordi: "Ilohiy, bu it sening yalavochingga yalg'on so'zlayur, yana tonar. Qudrating bila muni bir hol uza tutgil, men borib Nuhg'a xabar qilayin, o'zi kelib ko'rsun", tedi. Mavlo aning du'osini ijobat qildi. It ul hol uza qoldi Nuh kelib ko'rgincha, Nuh kelib ko'rdi, it g'oyat uyotlig' bo'ldi. Bu kunga tegi itga ul ish meros qoldi. It yema duo qildi: "Mani Nuhg'a fasihat qildi. lziyo, anima rasvo qilg'il", tedi. Mavlo azza va jalla itning tilakin ravo qilmadi. Qachon mushuklar juftig'a hojatlig' bo'lsa oncha yanglig' un cho'g'i qilur. Qamug'i xalqlar bilur. Ma'lum bo'ldikim, kimmung aybin ochsa ul yana ul aybg'a muftalo bo'lur ermishlar. Odamiylarning, yilqi qoralarning najosatlari kemida telim bo'lindi. G'oyat emgatdi ersa yorlig' bo'ldi: "Nuh alayhis-salom inganning orqasig'a ilik sifasun". Sifadi ersa ingan quyruqin tebratdi, so'ngundin to'nguz chiqdi. Najosatlarni qamug' yedi. "Bu kun to'nguzno'ng eti harom bo'lgan sabab ul turur", temishlar. Qachon olti oy tamom bo'ldi ersa Avjga aydi: "Kemini suyragil". Kemining quyruqin tutg'ug'a kim ersaning quvvati yetmas erdi. Avjni ani tutmoq uchun kivurdi. Mavlo taolo halok qilmadi. Anda kezin yorlig' bo'ldi: Va qila ya arzu ibla'i ma'aki va ya sama'u aqli'i. "Suvlaringiz yutg'il". Ko'kka yorlig' bo'ldi: Va istavat ala al-judiy. "Azin yog'mag'il yer uza". Suvlarin oldi, ko'k yog'madi. Suvlar yer yuzinda qurudi. Yerning hay'ati quri turur, ya'ni yumg'oq turur, tegrasinda tog'i turur. Suv quradi ersa tog'



tebasinda quzi o'g'radi. To'rt singardin Kof tog'inga to'qidi ersa turuqdi. Yerning tegrasi Muhit daryosi bo'ldi. Muhitdin muhitga ulang'an suvlar tengizlar bo'ldi. Olam ichinda, yerinda, tog'lar, chuqurlar, ko'llar qamug' to'fon suvi birla inib yo'l qilgan tururkim, tengizlarning achig'ma, sasig'ma ul to'fonda o'lganlardin turur. Xitob keldi toglarg'a: "Man Nuh kemisin tog'larda tulandururman", teb. Qamug' tog'lar bosh ko'turdilar, kemi bizga tulangay, teb. Jadi tog'i qamug' tog'lardin ashog turur. Tavozi'lig' qildi: "Manga bu karomat qaydin bo'lg'ay", teb. Mavlo ani uzurdi. Kemi anga tulanmak birla og'irladi. Nuh alayhis-salom aydi: "Kim borib xabar ketursa suv yer yuzinda na miqdor qolmish, yer ochilmushmu?!" Qora qarga aydi: "Men borayin". Nuh aydi: "Kim ersani kafil bergil". Erkak tovuq kafil bo'ldi. Qarga bordi, o'luklar telim p www.ziyouz.com kutubxonasi bo'ldi. Ani yeguga bo'lub kech qoldi. Erkak tovuq o'g'ga kirmish uchun kemiga kirib, kemi toming'a oshib ganit to'kib chorlayu boshladi. Qarg'a andin yonmadi. Nuh alayhis-salom tovuqni olib qoldi. Ul sababdin tovuq uchmas bo'lub odamiylar birla qoldi, temishlar, Al-kafalatu avvaluha malamatum va avsatuha nadamatun va axiruxa g'aramattun fa man lam yo'saddiq fal yujarrib, kafolatning boshi malomat turur, o'rtasi o'kunch turur, oxiri tavvon turur. Kim ersa inonmasa sinayu ko'rsun. Nuh alayhis-salom qargag'a duo qildi. Mavlo azza va jallasinda qatig'liq emgakda, qo'rqinchda umri oxir bo'ldi. Ul yo'ldin qo'nmishda o'ngunda, so'ngunda boqar temishlar. Anda kezin Nuh alayhis-salom ko'garchkunni izdi, tark xabar kelturgil, teb. Bordi soy yer buldi, suvi singmish. Ul yerda qo'ndi — azoqi balchiq bo'ldi. Ul soat-o'q yonib keldi. Azogindaqi balchiqni ko'rguzdi. Ul balchiq ayoqi uza tuyluk bo'ldi. Bu kun azoqi tuyluklar aning urug'i tururlar. Taqi bir rivoyatda: Ko'garchkun kelib suv qurmish yerda qo'ndi. Azob suvi sassiq uchun azoqi qizil bo'ldi, teyurlar. Zaytun yig'ochining yaburg'oqini tumshuqinda olib keldi, Nuhg'a ko'rguzdi. Nuh anga ezgu duo qildi. "Odamiylar sanga bag'irsoq bo'lub evlardin o'run bersunlar", tedi. Ko'garchkun aydi: "Taqi tama'im bor". Nuh duo qildi. Mavlo taolo bag'ring'a bir tavq karomat qildi. Qachon Nuhg'a kemidin chiqq'il teb yorlig' bo'ldi. Ya Nuhu iqbit bi salamin minnaa, Nuh kemidin chiqdi. Ul kun sekson besh odamiy — qirq er, qirq xotun Shom viloyatinda tengiz qirog'inda bir kend qo'bordilar. Anga "Qaryat us-samonina" atadilar. Olti oy suv ichinda turub yel to'qimadi. Ongsizin chiqib yel to'qidi ersa yarashmadi. Zaif bo'ldilar. Qamug' o'ldilar, magar yetti kishi qoldilar. Taqi Nuh o'g'ullari, uch kelin. Olam ichinda bu yetti kishi qoldi, azin kim ersa qolmadi. Bu kun muncha xaloyiq yovuz, yaxshi, mo'min, kofir Nuh o'g'lonlarindin tug'dilar. Ulug' o'g'li Som, o'rtanchasi Hom, uchunchisi Yofas. Bir kun Nuh alayhis-salom uziyur erdi, yel esandi. Nuh etagin ko'turdi, uvut andomi ochildi. Hom ani ko'rub kuldi. Som Homg'a malomat qildi. Yofas ani ko'rub to'ni birla o'rtidi. Mavlo taolo aning shumluqindin



Homning o'ngurqasindaqi nutfani qora qildi. O'g'lonlari qora bo'ldi. Uyalmişda evluki ilkin oldi. Tengiz qirog'inda atog'g'a kirdi, qamish birla ev qildi. Andag'ug' urug'lari hindular, habashiylar, zangilar qamug'i aning urug'i tururlar. Ammo arab va ajamning otasi Som turur, Homni Xindustong'a izdi. Somni arab va ajam viloyating'a izdi. Yofasni Turkiston viloyatig'a izdi. Qamug' turklar Yofas urug'i turur. Ul yo'ldin turklar aziz va mukarram bo'ldilar. Bu so'zlar Abu Ishoq Nishopuriy jam' qilg'an "Qissasi al-anbiyo" ichinda bitiklik turur. Amoriy olimlari aymishlar: Ya'juj va Ma'juj Yofas urug'idin turur. Ka'b rivoyat qilur: Odam uziyur erdi tush ko'rdi. Nutfasi yerga tomdi, tufroqg'a yo'g'ruldi. Mavlo taolo ul suvdin Ya'juj va Ma'jujni yaratdi. Bizga ota singirdin qotilurlar, qarindosh bo'lurlar. Havvo singirdin qotilmaz, o'gay bo'lurlar. Abdulloh ibn Abbos aytur raziyallohu anhu, Odam o'g'lonlari o'n ulush turur, to'quzi Ya'juj va Ma'juj turur, bir ulushi qamug' odamiylar temishlar.

HIKOYAT. Nuhning bir qizi bor erdi. Biragu qo'lg'alu keldi, berayin tedi. Yana biragu qo'lg'alu keldi, angama berayin tedi. Yana biragu qo'ldi, angama berayin tedi. To'rtunchi keldi, qo'ldi, angama berayin tedi. Qamug'lari qiz olg'alu keldilar. Nuh alayhis-salom qazg'ulug' bo'ldilar. Evinga kirdi. Evinda bir qanjiq iti bor erdi. Bir xarj eshkaki bar erdi. Mavlo taolo qudrati birla ikkalasi qiz bo'ldi. Ujmohdin bir hur izi berdi. Bu to'rt qizni to'rtta kuga berdi. Qamug'i bir suratlig' erdi. Uz qizini taniyu bilmadi. Qach kun kelmishda kezin narsa olib qizlar ko'rgalu keldi. Bir kuzakusinga aydi: "Juftung birla netaksan?" Aydi: "Yaxshi turur, anchasi bor, narsa yemas, ichmas". Nuh bildikim, ul hur turur. Ikkinchi kuzakusinga aydi: "Juftung birla netaksan?" Aydi: "Qanjiq turur". Nuh bildikim it turur. Uchunchiga bordi, aydi: "Juftung birla netaksan?" Aydi: "Yer, ichar, eshkakdek yotur", tedi. Nuh bildikim ul xarji turur. To'rtunchiga aydi: "Juftung bilan netaksan?" tedi: "Men andin xushnudmen, payg'ambarlar urug'i turur". Nuh alayhis-salom bildikim, o'z qizi turur. sizilib turgan hadyasini anga berdi. Xabarda kelur, bir kun Jabroil keldi. Nuh umri oxir bo'lmishda aydi: "Ey Nuh, payg'ambarlardin sening umrung uzunroq bo'ldi. Dunyoni netak buldung!" Nuh aydi: "Dunyoni bir, ikki qabuglug' saroytak buldum. Bir qabug'din kirdim, bir qabug'din chiqa tururman", tedi. Aymishlar, Nuh yuz yosharda yalavoqliq keldi. Ellik o'ksuk ming yil da'vat qildi. To'fonda kezin uch yuz ellik yashadi. Taqi aymishlar, Odamdin to'fong'a tegi ikki ming ikki yuz yil erdi. Anda kezin Nuhning vafot bo'ldi. Uch yuz yil xaloyiq Nuh shariatinga turdilar. Ukushraki kofir bo'ldilar. Shariat bayon qilg'uchi qolmadi. Uch yuz yilda kezin Xud yalavochni xaloyiqg'a izdi.



FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nosiruddin Rabg'uziy. Qisasi Rabg'uziy. – Toshkent: Yozuvchi, 1990.
2. Nosiruddin Rabg'uziy. Qisas ul-anbiyo. – Qozon (Toshbosma). 1881
3. <https://www.bukhari.uz/?p=23052&lang=oz>
4. https://uz.wikipedia.org/wiki/Qissasi_Rabg%27uziy
5. Асилбек К. (2023). История суфизма в оазисе Насаф. Пересечения веры и культуры: Американский журнал религиозных и культурологических исследований (2993-2599), 1(6), 15-19.
6. Хўжаёров, А. (2023). ЎРТА АСРЛАРДА НАСАФ ВОҲАСИ ИЛМИЙ–АДАБИЙ ҲАЁТИ. Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования, 2(7), 41-43.
7. Ходжаёров, А. О. (2023). СОМОНИЙЛАР ДАВРИДА НАСАФ ШАҲРИНИНГ ИЖТИМОИЙ, ИҚТИСОДИЙ ВА МАЪНАВИЙ ҲАЁТИ. ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ, 6(1).
8. Хўжаёров, А. О. (2022). ҚАШҚАДАРЁ ВОҲАСИ АЛЛОМАЛАРИ ИЛМИЙ МЕРОСИНИНГ АҲАМИЯТИ. In INTERNATIONAL CONFERENCES (Vol. 1, No. 21, pp. 99-103).
9. Бўриев, О., Искандаров, Ш., & Хўжаёров, А. (2022). Абу Райҳон Берунийнинг “Ҳиндистон” асари ноёб этнографик манба сифатида. Academic research in educational sciences, (3), 399-411.
10. Ходжайоров, А. (2023). НАУЧНО-ЛИТЕРАТУРНАЯ СРЕДА ОАЗИСА НАСАФ В СРЕДНИЕ ВЕКА. Образовательные исследования в области универсальных наук, 2(3), 885-888.

